

V A S S Z É C S E N Y I K É P E S

MÚLTIDÉZŐ

V . É V F O L Y A M , 2 0 1 5 . B Ö J T M Á S H A V A

FESTETT ÖRÖKSÉGÜNK (2)

Pigler Andor a hazai barokk művészet egykori jeles szakértője készített egy térképet a barokk kori műemlékeinkről, nevezetességeinkről, ezen a térképen joggal van feltüntetve Szécseny. Ezúttal az ó-kastély lovagtermének festészeti emlékeit vesszük sorra, amik nem kevésbé híresek, mint Schaller István kápolnafreskói. Mivel itt az utóbbiban a falak nem lettek feltárva és restaurálva így nehéz összevetni a lovagterem festményeivel, bár van olyan művészettörténeti vélemény, hogy mindkettő Schaller István munkája. Stíluskritikai összevetés alapján azonban joggal feltételezhető, hogy a lovagterem korábbi munka. (Az ornamentika stílusa és karaktere is más. Van olyan motívum a lovagteremben, amelyet majd jóval később Maulbertsch fog használni a sümegi templomban.) 1730-ban Bél Mátyás így mutatta be a kastélyt: „Szécseny

kastélyát a Schilson bárók nem kis költséggel és hozzáértéssel építették igen csillogó társalgókkal, étkező és hálótermekkel.” A lovagterem valóban ma is csillogó társalgónak hat, tehát joggal feltételezhetjük, hogy a freskók a Schilsonok idejében készültek. Ebben az esetben viszont az építészhez hasonlóan a festőt is bécsi körökben kell keresnünk. A Múltidéző egy korábbi száma már felvetette Anton Erhard Martinelli bécsi udvari építész személyét, mint lehetséges tervezőt és alkotót.

Így tehát olyan festőket, illetve festőműhelyeket kell felkutatni, akik Martinelli épületein dolgoztak Ausztriában és Magyarországon. A mennyezetkép közepén lévő szét tárt szárnyú turul arra enged következtetni, hogy a festő tisztában volt a magyar mitikus történelemszimbólummal. Sokat segítené a beazonosításban persze, ha sikerülne megnevezni a mennyezet frízében látható négy medalionos férfiképmást. Sajnos az eddigi kutatások erre sem adtak felelet. Nyilván az erkélyajtó felett

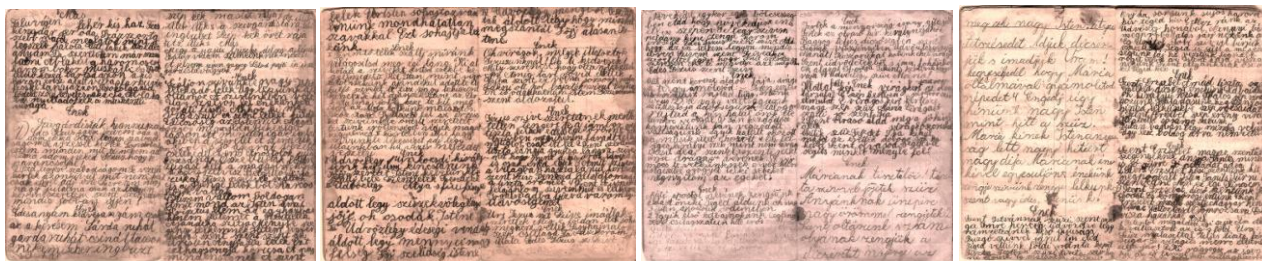

látható Ebergényi címer későbbi átfestés, jó lett volna megnézni a restaurálásakor, hogy esetleg milyen címer van alatta. A kormeghatározásban ez is perdöntő lehetne. A magyarbéli kastélyban Martinelli gipszstukkókat is alkalmazott az ottani

díszteremben, Szécsényben csak az architektúra elemeinek (pillérfők, párkányok) van plasztikája, minden más csupán festett térhatású plasztika. A magyarbéli kastély kápolnáját Galliartho G.A. festette ki. Másutt még Daniel Gran (1694-1757), Carlo Innocenzo Carloni (1686-1775) és Vaclav Vavrinec Reiner (1689-1743) dolgozott Martinellivel. Talán a Festetics levéltárban, vagy az Ebergényi levéltárban, vagy a győri egyházmegyei levéltárban lehetne olyan adatot találni, ami a kastély Schilson időszakára vonatkozik, és közelebb visz minket a megoldáshoz. Mindenesetre a lovagterem és a kastélykápolna barokk freskói olyan látványosságot képviselnek, ami a jelenleginél sokkal nagyobb idegenforgalmi vonzerőt képesek adni településünknek. (Képek: A restaurálás előtti állapota a lovagteremnek, a mennyezetkép a terem a restaurálás után, ornamentális díszítőfestmények, falfülke, fríz, rozetta és szalagfonat. A Turulmadár, virágváza, egy medalionos férfiportré a mennyezetfrízben, kagylódísz, fogsorminta, szalagmintájú pillérek plasztikus pillérfőkkel.)

CSERKÉSZ ISTVÁN KÉZZEL ÍRT ÉNEKESKÖNYVE (2)

„Más - Faluvégen fehér kis ház Fecs /kemadár jer oda Százszorta / szebb majd meglatod mint a / legszebb palota Ott lakik az édes / anyám De szeretem már man.../ látni Ablakába három csere... / három bokor Muskátlí én Ist.../ aldo kezéd tartsa azon a kis 6 házon eresz alatt villásfarku.../ fecske tanyázzon Csókolgassa / födelet zöld leveles akacfa Ablaka / ba nyiladozzéka muskátli / virága.” „Ének - Szivgárdisták ..iannusza / Édes Jézus egész szivem oda a / dom Neked Tied legyen szabad / ságom Te vezessél kérlek ...dolat / eszem minden mit te nekem ad / Vissza adom neked Jézus hogy te / parancsoljál! 2. Tied legyen szabadságom te vezesél / kérlek azonkívül mit nem ké... / csak egyet adj érte Szeretetem nagy / nagy jutalma csak az legyen / kérem szeretetem szent szivede.../ mindig jobban éjjen!” „Ének - Édesanyám kedvesanyám csak az a kérésém Sárda ruhát / gazdaruhát csináltasson / nekem fehér ingbuzt / sel... szép kék maslit rajta Az illik / illik illik:l.a szivgárdistára Fehér / ingbulzt Szép kék övet rája 6 Az illik, illik:l” „Más - Megy a pajti büszke delceg a lépése / Bátor vidám szemeknek nézése / A jelvénye szépen ragyog Látod pajti és is sziv / gárdista vagyok” „ Ének - Száljon szivünkbe nagy Isten / lélekadó lélek Ugy lépünk az / oltárhoz A szivünkben vele / Ugy száljon fel énekünket / dozati füstje Ahhoz ki ma / vigaszul a szent lelket küldje / 2. Dicsőség az istennek Magas / ságos mennyben Békességet / lásson itt minden igaz ember / akiben a szeretet A szentlélek / ...en s jó akarat vezet / Cselekedetében 3. Apostolok pün... / közsdnap Összebujtak földre/ zugást kelt a magasbol Mind / a sebes szélvész Betöltötte há / zukat Tüzes nyelvek szálltak / És a gyenge lélekből Harcos / hősök váltak. 4. Hiszem vallom boldogan / Amit mond az Isten imát / Krisztus elem ad egyházba.../ henem Hitemet a szentlélek / Ajándéka szítja Mennybe sze / geny lelkemnek Hitem legyen / Hidja 5. Szent szent az / Uristen Anyja Fiu lélek Ezt / ezt harsogja korusa A nagy / mindensegnek A szent / lelek Uristen sohajtóznán /

benünk mondhatatlan / szavakkal Ezt sohajtja lel / künk” „Ének - I. Teremtő lélek szállj miránk / világosítsd meg égi láng Ki al-/kotád a sziveket Önts ezekbe ke-/gyelmedet II. Kit Isten mint viga.../ talot nekünk ajándékul adott te élő / kutfő szeretet te tűz vagy lekiszent / kenet III. Te hét ajándék Istene az Úr / hatalmas jobb keze te kit meg-/ígért az Atya lelkünk malsztos / szózata IV. Gyulazd fel az érzése / ket szivünkbe öntsd szeretetét / testünk erőtlenségét védjék maga.../ kegyelmed V. kísértésben elne hagyj / szivünkbe békességet adj légy / utankban hú vezér népedet / veszély” „Ének - I. Üdvözlégység punkosdi király-/unk kegyelmi kincstárunk / Jöjj szeretet Istene kebelünkbe / szállj bele Szentlélek Szentlélek / II. Üdvözlégység Atya s fiu fénye / áldott legy szüzek völégénye / jöjj oh csodák Istene / III. Üdvözlégység édeségi vendég / áldott legy mennyei nagy / felség Jöjj szelidség istene / IV. Üdvözlégység mennyből leszáll / tak áldott légy hogy minket 6 megszántál Jöjj alásan Is / tene” „Ének - Oh virágok, melyek illatoztok / Jézusunknál! Oh ti kedvesek !/ Mily szerencse hogy ottan lehettek / Amig tart rövid élettek / Vajha szint ez volna sorsom neke.../ Lakni ott hol bájatók virul vajha / én is odaadhatnám éltem Jézusomnak / szent áldozatul.” „Ének - Jézus szive szeretetemnek menthe / tettem tengere te a jámbor .../ tiszta lelkek édesége öröme / Szivben megnihenem fáradt lelk.../ nyugtot csak itt lel 2 Szent szerelme.../ tiszta lángja gyujtsalángra szive / met hogy mint a kis örök lámpa é.../ is csak érted égek 3 Amit szivem / a világba hasztalanul keresett/ szent szív. Benned feltalálomad.../ a tiszta örömet 4 Szent Szivnek /felajánlom szivemet és lelkeme.../ Irgalmadba bizva varom egi / üdvösségemet” „Ének - Úr Jézus sz. szive imádlak / szeretlek Míg e földön élek soha / meg nem vetlek Légy hajnalom / szép csillaga Tavasz korom jó / illata Édes Jézus sz. Szive / Növekedél egykor egi bölcsesség / ben add hogy növekedjem én is / ebben szépen Te légy szivem / ne ... képe zengje karom / erőssége Édes szivem szent szive Add / hogy az én lelkem legyen mindig / ébren Szivem szent Szivednhez / szeretettel égjen hogy mit szeretsz az.../ szeressen Mit te megvetsz azt megv.../ Édes Jézusom szent szive” „Ének - 1. Oh szent kereszt áldott fája, drága 6 a te gyümölcsöd: - Isten ember / Úr... rajtad függ, értünk / Jézus! 2. Te vagy váltságunk / zászlója üdvösségünk záloga / rajtad a kin halál örök éle / tünkre szolgál +. Tán kezdődött / kárhozatunk fán végződött / váltságunk - egyik halált okozott / a, másik éltet hozott 4 Oh fel / séges királyi szék mint nem arany / ékesít dea, szentel szentenek /árja drága vérenek 5. E vér / moss le vetkünknek e vér Isten / engesztel gyógyít lelki sebeket / megnyitom az egeket.” „Ének - Máté

apostol nevének zengjünk / áldást öneki Téged áldunk oh nagy/ Isten apostolid érdemében 2. Egyik első hitbajnokunk legfen.../ sebb csilagszatun hite erős oszlopán / épült Jézus szentegyháza .../ üdvösség szent forását Jézus / égi tanítását hirdet .../ é... szerette vért is ontá / „Ének – Jertek a menyország arany ajtajáb.../ Jertek az olvasó hiv királynéjához / ragyog teljes dicsőségben szent / Fiának visszfényében Üdvözlégy szüz/ Máriát! Koszorukat kotunk ékes virág.../ Szent üdvözlétekből s ima, fohászba.../ Oh alázat ...jája Tekints kérünk kegyel / vája ... Üdvözlégy szüz Mária! „Ének – Illattal telt szép virágkert az olva / társula E szép kertben jámbor szü / elmulat E virágos kert kertésze / maga szép szüz Mária virágait / segiti jó szent Fia 2. Szent ...raso álld meg a jó hivek / akik virágkoszorukat / értik szüz Fejedet S ha kihül/ majd az éretted dobogó .../ kebel Szent olvasod segéjével / segíts minket menybe fel!” „Ének – Máriának tisztelői! Tiz- / ta szívvel jöjtek szüz / Anyánknak unepére / nagy örömmel zengjetez 2. Szent oltárunk zsám- / olyának zengjük a / dicséretet nyerve az / meg oh nagy Isten! atyai / tetszésedet Adjuk dicsér- / jük s imádjuk Uram! / kegyeségedel hogy Mária / oltalmával gyámolítod / népedet 4. Engedj úgy / hívünk nagy Isten / mint hitt a Szüz. / Mária kinek Istenanya / ság lett nagy hité.../ nagy díja Máriának éne/ kével egyesüljön énekünk / zengje szívünk zengje lelkünk / szent vagy édes, Istenünk!”

A TÍZ KÖTETES KÖLTŐ

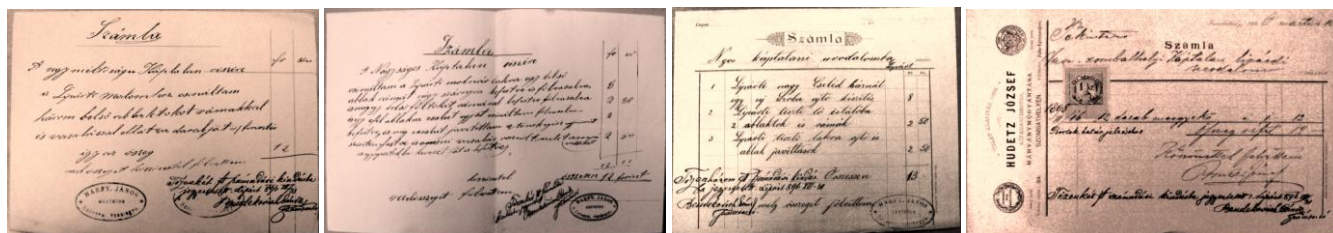
Nemrégén adtunk hírt a költő kilencedik kötetéről, és immár itt a tizedik. (Fény és árnyék, Szombathely 2015) Nagy Jánosnak eddig talán minden könyvében olvashattunk verseket a szülőfaluról Lipátról, s ez most sincs másként. „Lipárti ég alatt” címmel most is összegyűjtött egy versciklust a szülőföldről. Azonban ezen kívül is van bőven olyan vers, amelyik megidézi a gyermekkor zárt világát, benne Lipártot, kedves faluját. (Pillanatképek a Szkok ház körül, A Kis káplán, Volt egy nyaram, Vásárfia, Számonkérés, Illemtan, Katonadológ, Saját mese, A hazatalált lélek.) Ezek közül most a Múltidéző a

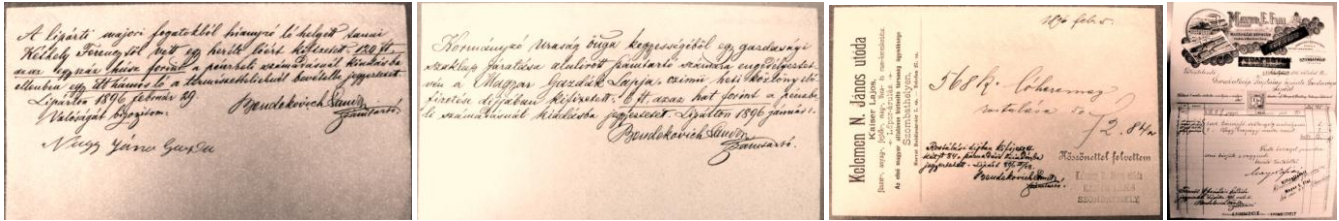
Pillanatképek a Szkok ház körül című versből idéz: „... A háború alatt szól a sziréna, / bunkerba bújnak az ép és a béna. / A születés fénytelen alagsorában / egy asszony vajúdik kínban, lázban: / szinte magára hagyott az árva - / s egy gyermek sírva jön a világra... / A falun a friss hír végigszalad: / Szkokéknál megszületett a negyedik, / s nagybátyja után Iván névre hallgat...” „A falu apraja-nagyja negyvenhétben / vár az utcán, vár csendben, feketében. / Feketében a parádés négy ló, / méltóságteljesen gördül a fekete hintó; / benne a halott Szkok Andor férj, testvér, apa, / negyvenhárom évesen várja ravatala.../ Kíséri az özvegy és a négy gyermek, / távoli ismerősök, közeli rokonok, / sem vége sem hossza a gyászoló menetnek, / s útközben megszólalnak a harangok.../ Halotti beszéd: Feleim látjátok, / hozzá a sors valóban kegyes volt, / a poklot nem érte meg, / nem süti szegényfolt. / Csak akik hűséggel itt maradtak, / azokat sújtja a széligen, az átok. / A zord idő nehezen enged, / hogy begyógyuljanak a szív sebeit!” A lipárti ciklus több versből áll: Gyöngyös-parti alkonyat, Az árva búzavirág, Kép a tölgyfán I-II, Emlékmű előtt, Tavaszzi zsongás, Őszi este, Tavaszsi lengedező, Májusi kórus, Rigófűtty, Havas trilógia, Szerény szavak. Az Emlékmű előtt versből néhány sor: „Falunkban az árnyas fák alatt / emlékmű áll csendes hallgatag. / Közel a tölgyfa, a szabad ég, / hősökre néz az új Mária-kép. / Zászlaját fenn fújja a szél, / minden köve fájdalomról beszél. / Két háborúra emlékeztet, / márványba vésve őriz neveket. / Eszünkbe juttatja Trianont, mely egy országot darabokra bont. / Az új határokon belül és túl / magyarok sírnak határtalanul.” A kötethez versben írt előszót Kovács Judit, ennek két sora összegzi Nagy János költészetét, emberségét: „Büszkék lehetünk rá, hogy innét származott, / Kis falunkra mindig dicsőséget hozott.” (Képek: Ambrózy Teréz emlékére állított Mária kép felszentelésekor szavalja el a „Kép a tölgyfán” című versét 2011-ben.)

A SZÁMLÁK VILÁGA (8)

Az első három számla Márfy János szécsényi asztalosmester számlája 1896-ból, mindhárom a mester ovális bélyegzője, Márfy János asztalos Szécsény Vasmegeye felirattal. Az elsőn a káptalan lipárti malmába „csinált” három belső ablakot, a másodikban a Káptalan lipárti „molnár lakra” egy ablakot zsaluval együtt festve, vasazva, a harmadikban a Káptalan lipárti cselédházára egy új szobaajtót, a tiszti lóistállóba egy ablakot, és a „lipárti tiszti lakban” ajtót, ablakot javított. A negyedik számlán Hudetz József szombathelyi kőfaragó mester a káptalan uradalmanak „birtokhatár jelzésére” 12 db megyekövet készített. A számla nyomdai termék, illetékbélyeggel ellátva. Az ötödik számla 1896. február 29-én kelt, a lipárti majori

fogatból „kimustrált” ló helyett a tanai Kéthely Ferenctől vett Bendekovich Sándor 120 forintért egy herélt lovat. A számla valóságát Nagy János gazda biztosította. A hatodik számlán a „kormányzó uraság kegyességéből” egy gazdasági szaklapot (Magyar Gazdák Lapja) járathatott a lipárti uradalom gazdatiszjtje, Bendekovich Sándor. A szaklap hetente jelent meg. A következő számlán 568 köből lóhermagot vásárolt a lipárti uradalom a szombathelyi Kaiser Lajost kereskedésétől, a számla szintén előrenyomatott és a kereskedő pecsétjével ellátott. Az utolsó számla a szombathelyi Mayer Ede és Fiai gazdasági gépgyár számlája Gőzcséplő dobtengely szabályozásáról. A nyomdai fejléces számla 1896. október 14-én kelt, illetékbélyeggel ellátva, a számla rendezéséről „Kifizettetett” bélyegzővel lepecsételt. „Fenti összeget javunkra írni kérjük, s vagyunk kiváló tisztelettel Máyer Fiai.” A gazdasági ügyintézésnek úri hagyományai voltak még gyakorlatban, erről árulkodik a szöveg.

EGY 70 ÉVES LEGANDA NYOMÁBAN

Két évvel ezelőtt már foglalkozott a Múltidéző a faluban zajló 1945-ös háborús eseményekkel Kis József plébános közölt naplórészletei kapcsán, ezúttal azonban egy olyan momentum kerül felidézésére, amiről írásos emlék nem maradt fenn, viszont annál erősebben él az orális emlékezésben. Sajnos már korabeli szemtanú egy sem él közöttünk, Stóger Jenő bácsi volt az utolsó, aki a rendszerváltozásig őrizte a titkot, amiről előtte nem lehetett beszélni, csak hallgatni. Március 28-a, Nagyszerda reggelén a német csapatok teljesen átvették a falu felett a hatalmat, lecsérték a Leventék őrszolgálatát a lipárti templom tornyában, a templom előtti tér megtelt harcokocikkal, magyar katonát és falubeli személyt nem engedtek a templom közelébe. (Kenéz és Pecöl felől közeledett a front.) A faluban állomásozó magyar katonai egységek (a Honvédelmi Minisztérium Légügyi Főosztályának állománya) reggeltől amúgy is pánikszerűen menekültek Ausztria irányába. A Stóger Vendéglőt megerősített német őrizet alá helyezték. A vendéglős fiai, Stóger János és Stóger Jenő nyílt katonai parancssal oldalkocsis motorkerékpáron, átlépve a Zsuzsanna védvonalat, balatoni bort vásároltak a rendezvényre, amit dr. Tulok József alispán szervezett meg, egyeztetve a német katonai vezetéssel és az emigrációba készülő Szálasi kormánnyal. Az alispán feladata volt a gyorsan közeledő front előtt a találkozóknak egy biztonságos helyszín kiválasztása. Hogy ebben része volt e-Szálasi testvérének, aki az új kastélyban teljesített szolgálatot Szász Sándor százados beosztása alatt, nem tudni. (Szálásinak ekkor már csak két testvére volt életben, Károly és Rezső, feltételezhetően Károly tartózkodott Szécsenyben.) Március 29-én, Nagycsütörtök délután megtelt a Stóger Vendéglő. (Március 26-án, Szombathelyen volt az utolsó rendkívüli minisztertanácsi ülés, amelyben határoztak a Gyepű III-ba való áttelepülés előkészületeiről.) A németek a vendéglő egész személyzetét lecsérték, ezért kevés szemtanúja volt az eseménynek. Stóger Jenő a német katonai vezetőket az újságokból próbálta utólag beazonosítani. Szerinte a Szálasi kormánytagokon kívül biztosan jelen volt Heinrich Himmler, birodalmi vezető, aki a Hitler utasítására előző nap Kismartonban járt. Továbbá feltételezhető, hogy még Heinz Guderian vezérkari ezredes és Edmund

Veesenmayer, Hitler tejhatalmú magyarországi megbízottja, akinek a hédervári kastélyban volt a főhadiszállása. A megbeszélés végén mindannyian elhagyták az országot. A faluban tartózkodó német katonai egységek ezek után felrobbantották a korábban aláaknázott hidakat, a vasútállomáson veszteglő Huba sínautót és a négy olajjal teli tartálykocsit, valamint felgyújtották a Lipárt határában létesített légvédelmi egységüket, majd Sorkifalud irányába távoztak a vicináris úton. Este még Szécsenyben egy magányos német katona felvette a harcot a Pecöl felől tüzelő orosz alakulattal, akik aknavetőkkel válaszoltak. Nagypéntek éjszakáján, nem sokkal éjfél után aztán megérkeztek az oroszok. A történelmi kutatás a Stóger Vendéglő eseményeiről nem tud, a források szerint Szálasi 29-én Kőszegnél hagyta el az országot, más források Sopronról tudnak. Arról eddig egyáltalán nem volt adat, hogy egy utolsó egyeztetés történt a Szálasi kormány és a német katonai felső-vezetés között. A Szálasi kormány utolsó ülését május 1-én, délelőtt tartotta Ausztriában. (Képek: Az egykori lipárti Stóger Vendéglő kerthelyisége, a találkozó helyszíne, Dr. Tulok József alispán, Szálasi Ferenc és testvére Ausztriában, Heinrich Himmler, Heinz Guderian, Edmund Veesenmayer.)

A következő szám tartalmából: Az 1945-ös szombathelyi bombázások szécsenyi áldozatai, A számlák világa (9), Cserkész István kézzel írt énekeskönyve (3), Festett örökségünk (3).